

FEKETE KÁROLY

Gaál Botond

(1946–)

Gaál Botond professzor születése révén büszkén vallja magát bereginek, nevelése révén Szatmárhoz kötődik, akit a Debreceni Református Kollégium szellemi, lelki, tudományos és teológiai öröksége ízig-vérig megtöltött „debreceniséggel”. Ez az őt lenyűgöző közeg lett saját kibontakozásának tere is.¹

Gaál Botond 1946. március 27-én született Vámosatyán, majd Nagydoboson, Nagyecsedén és Mátészalkán nevelkedett (1952–1960). Lelkészgyermekként került a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumába, ahol 1964-ben érettségizett. Matematika–fizika szakos tanári diplomáját a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen szerezte (1965–1970), majd ezt követően, 1987-ig egykori Alma Materének a tanára lett. Munkája mellett végezte el a Debreceni Református Teológiai Akadémia nappali tagozatát (1971–1976). Ezt követően egy tanévet töltött ösztöndíjas diákként az Edinburghi Egyetem Teológiai Fakultásán, majd hazatérve református lelkészi oklevelet szerzett.

Már fiatal tanárként egykori gimnáziumának az igazgatóhelyettese (1974–1982) lett, majd az 1982–1987 közötti években az igazgatója volt. Törekvéseit az ősi iskola *Orando et laborando* jelmondata határozta meg.²

Számos közegyházi tisztsége mellett tíz éven át ő volt a Debreceni Református Kollégium főigazgató-helyettese (1977–1987), 1987–1991 között pedig a főigazgatója.

Doktori fokozatát 1985-ben szerezte a rendszeres teológiai tudományokból *summa cum laude* minősítéssel a Debreceni Református Teológiai Akadémián. Disszertációjának címe: *Tér, idő és az Ige – Az opus salutis vizsgálata, különös tekintettel Thomas F. Torrance teológiájára.*

1 „Számomra, mint aki kisdíák koromtól fogva a Debreceni Kollégium falai között nevelkedtem és ott dolgozom ma is, az évszázadok hitvallásos tételeinek történelmi verete meghatározza a jövőlátásomat. A 16. századi Méliusz Juhász Pétertől, a »magyar Kálvintól« egyszer s mindenkorra megtanultam és magamévá tettem az ő hármas örökségét: a hitvallásos elkötelezettséget, a tudományos nyitottságot és az egész népért, benne az egyházért végzendő felelős szolgálati indulatát. De a 17. századi puritánusok szemlélete is belém ivódott, és tulajdonképpen a mai hitéletünk is ugyanazon az ősi fán nőtt, amely a biblicitást, az életszentség követelményét és az egyház közéleti felelősségét termette gyümölcsként.” (Gaál B.: *A laboratóriumok és oratóriumok szemléletformáló ereje*, In: *Teológia a reménység örömeiben. Tanulmányok dr. Szathmáry Sándor tiszteletére*, Budapest, 1999, 76.)

2 Gaál Botond: *Betekintés iskolánk 449. és 450. tanévének munkájába*, In: uő (szerk.): *A Debreceni Református Kollégium Gimnáziumának évkönyve az 1986/87–1987/88. iskolai évről. Jubileumi kiadás 1538–1988, Debrecen 1988, 9.*

1987-ben lett a Teológiai Akadémia Rendszeres Teológiai Tanszékének rendes tanára. Kétszer töltötte be a dékáni tiszteket (1988/89 és 1994/95), és három éven át dolgozott prodekanaként.

Az 1994/95. tanévben a Debreceni Universitas Egyesülés Igazgatótanácsának elnökévé választották, 1993 és 1999 között pedig az MTA Debreceni Akadémiai Bizottságának főtitkárává választották. 1998. január 1-től három évre elnyerte a Széchenyi Professzori Ösztöndíjat.

2000-ben szaktárgyából habilitált és megszerezte az egyetemi magántanári címet a budapesti Károli Gáspár Református Egyetemen. 2008-ban, vallástudományból elsőként, a Magyar Tudományos Akadémia doktora (DSc) címet is elnyerte.

Gaál Botond tudományszervező munkáját egyrészt a DRHE Doktori Iskolájának vezetőjeként és a Doktori Tanács elnökeként, másrészt jelentős tudományos testületek tagjaként fejtette ki. Tagja többek között a Református Egyház Doktorok Kollégiumának (1985–), a Princetoni Center of Theological Inquiry-nak (USA, 1991–) és a Debreceni Szemle Kuratóriumának (1993–). Tanácsadó tagja a Magyar Felsőoktatás szerkesztőségének (1995–), külső tagja a Polányi Mihály Szabadelvű Filozófiai Társaságnak (1990–) és elnökségi tagja a Magyar Professzorok Világtanácsának (2000–). Tagja volt a European Society for the Study of Science and Theology (ESSSAT) társaságnak és Tudományos Tanácsának (1994–2002), tiszteletbeli tagja volt az American Scientific Affiliationnak (1992–93), és külső tagja a Debreceni Egyetem Doktori Tanácsának (2004–2007). Bírója volt a Heidelbergi Egyetem Templeton Doktori Programjának (2006–2009), és éveken át vezette elnökként a Tehetséges Debreceni Fiatalokért Közalapítvány Kuratóriumát (1995–1999). Ő az elnöke a Debreceni Magyar–Zsidó Tudományos és Kulturális Társaságnak (1997–), és alelnöke az Országos Doktori Tanácsnak (2008–).

Gaál Botond kutatómunkájának egyik súlypontja a keresztyén teológia és a kortárs természettudományok kapcsolata. Ennek eredőjéről így vall: *„Nekem megadott az a kiváltság, hogy ösztöndíjas hallgatóként Thomas F. Torrance professzornak, az Edinburghi Egyetem Teológiai Fakultása Templeton-díjas – akkor még aktív – tanárának tanítványi köréhez tartozhattam. Torrance gyakran megosztotta gondolatait Polányi Mihállyal, kérdéseit megbeszélte volt tanárával, Karl Barth-tal, és állandó kapcsolatban volt a legjobb fizikusokkal, matematikusokkal. A tudományművelésnek ez a módja számomra is minta lett. – Torrance-tól megtanulhattam azt is, hogyan kell értelmezni a keresztyén teológiában és az egzakt tudományokban a mindenség kontingens természetű szemléletét. Amikor ennek a szemléletnek az érvényességét mélyebben megvizsgáltam a matematika, a fizika, a filozófia és a teológia néhány területén, akkor láthattam, hogy az ész igazsága és a világ valósága közötti kapcsolat feltárásában a kontingenciának tényleg alapvető jelentősége van. Torrance professzor ebben jelentősen formálta gondolkodásomat.”*³

3 Gaál Botond: Az ész igazsága és a világ valósága, Debrecen, 2003, 12–13.

Ilyen gondolati háttérrel hozta létre a DRHE-n Gaál Botond 1993-ban a Hatvani István Teológiai Kutatóközpontot az egzakt tudományok és a teológia kapcsolatának vizsgálatára, valamint a kutatóközpont szervezésében még ugyanabban az évben megindította kiemelkedő természettudósok, filozófusok és teológusok biennuális, ökumenikus és interdiszciplináris találkozóját, a kétévenként rendezett *Tudomány és Teológia Konferenciát*. Az országosan is jó hírnévnek örvendő találkozók eredményeit konferenciakötetek sora őrzi. Eddig kilenc kötet jelent meg. Ő írta a *Kálvin ébresztése* (2010), a *Kis tanszékből nagy egyetem* (2012) és *A természettudományok oktatása és művelése a Debreceni Kollégiumban* (2012) című könyveket. Az első kötet bővített változata megjelent angolul *Awakenings as inspired by John Calvin* címmel 2017-ben a Reformáció 500 éves évfordulójára. Ugyancsak a reformáció jubileumi évében adta közre „*A reformáció lényege – Újkori modellváltás a keresztyén gondolkodás történetében*” című munkáját.

Gaál Botond termékeny író, publicista: 15 magyar és angol nyelvű könyve, több mint 120 lektorált tanulmánya és közel 200 egyéb közleménye, cikke jelent meg.

Gaál professzor számos tudományos konferencia előadója volt Hollandiában, Németországban, Franciaországban, Svájcban, Romániában, az USA-ban, Kanadában, Dél-Koreában, Tajvanon, a Dél-Afrikai Köztársaságban és Angliában. E nagy ívű „határátlépések” mellett mindig fontosnak tartotta azonban azt is, hogy a Felvidéken, Erdélyben, a Partiumban vagy Kárpátalján szolgálja igehirdetőként vagy előadóként a határon túli magyar reformátusságot, tanítsa presbiter-társait saját gyülekezetében, vagy előadásaival segítse a Református Nőszövetség munkáját. Munkatársai, tanítványai és tisztelői 65. születésnapján ünnepi kötet megjelentetésével tisztelték meg.⁴

Válogatott írásai

Publikációinak részletező bibliográfiája és sok dokumentum teljes szövege elérhető a Magyar Tudományos Művek Tárán keresztül.

A természettudományok oktatása és művelése a Debreceni Kollégiumban, Debrecen, 1988.

A természeti világ és az emberi értelem nyitott rendje, *Confessio*, A Magyarországi Református Egyház Figyelője 26 (2002)/2, 85–90.

Az ész igazsága és a világ valósága, Debrecen, 2002.

Gaál Botond–Kérdő Kálmán: A zárt világ felnyitása, Debrecen, 2003.

⁴ Fekete Károly–Kustár Zoltán–Kovács Ábrahám (szerk.): *Átjárható határok*. Ünnepi kötet dr. Gaál Botond professzor 65. születésnapjára, Debrecen, 2011 (*Acta Theologica Debrecinensis*, 2).

- The World is Open, In: Gaál Botond–Végh László (szerk.), *A tudományos gondolkodás nyitottsága – Openness of the Scientific Thinking*, Debrecen, 2007. 46–60.
- Kálvin ébresztése, Debrecen, 2007.
- A Higgs-részecske – teológus szemmel, *Debreceni Szemle* 21 (2010)/4, 195–203.
- Kis tanszékből nagy egyetem. A dogmatika szaktárgyi és tanszéki formálódása Debrecenben, Debrecen, 2012.
- Keresztyén örökség az európai tudományos gondolkodásban, *Studia Theologica Debrecinensis* 6 (2013)/1, 9–20.
- A debreceni egyetem díszudvarának panteonja, *Gerundium. Egyetemtörténeti Közlemények* 4 (2013)/1-2, 59–82.
- A teológia mint „fölfelé nyitott” hittudomány, *Debreceni Szemle* 24 (2013)/1, 3–15.
- A teológia 20. századi reformációja, *ThSz ú.f.* 60 (2016)/1, 50–59.
- A tudományok gránitkövei. A Debreceni Református Kollégium, a Magyar Tudományos Akadémia és a Debreceni Egyetem közös szolgálata a nemzeti előmenetelért, Debrecen, 2018.